

Blog 168 “Nów is the time”

Onze vroegst mogelijke, *blijvende* jeugdherinneringen stammen uit de tijd dat we 3-4 jaar zijn. De voor die tijd wel in het autobiografisch geheugen opgeslagen herinneringen

vervluchten al op zeer jonge leeftijd. Hoe dat komt is onbekend. Bij mij is dat niet anders: We woonden in de Warmoesstraat, een volksbuurt in Zwolle. Met huizen, gebouwd aan het eind van de jaren twintig. De straat was onze speelplaats. We hoefden slechts circa 150 meter te lopen om via een toegangspoortje het Rooms Katholiek Kerkhof te betreden, met aan de oostzijde een prachtige kapel, aan de westzijde een baarhuisje en in het midden een beeld dat ons herinnerde aan de gekruisigde Jezus.

Die buurt en dat kerkhof, ze waren onze wereld en zo begon toen en daar een dubbelzinnig leven: mijn gezins-, school- en kerkelijk leven was doordrenkt van het protestantisme, maar op dat roomse kerkhof en in zijn omgeving volgden we begrafenissen op afstand, speelden we tussen de graven en proefden we de mystiek van de kapel waarin we vertoefden met hulp van de zoon van de ‘doodgraver’. We keken toe als de beeldhouwer naast het kerkhof een kruis en een naam in een grafsteen beitelde. Beelden van de roomse (begrafenis)cultuur van toen zijn onuitwisbaar: de zwarte begrafeniskoets, dampende en met zwarte kleden bedekte paarden, de koetsier met lange zwarte jas en hoge hoed; de begrafenisstoet die – onder leiding van een gebeden prevelende pastoor – over het kerkhof trok, het heen en weer slingerende, rokende wierookvat. De dood woonde bij ons om de hoek en zo werden we al heel jong vertrouwd met het mysterie daarvan. Toen mijn gestorven en gekiste vader dan ook door het geopende voorraam uit ons huis werd getild en in de lijkkoets werd geschoven, stonden mijn broertje en ik op de stoep. Het was 1950, ik was zes en keek toe, het verdriet kwam later; het geloof dat mijn vader in de hemel was hielp mij daarbij niet – hij was immers niet meer bij óns.

Pas veel later werd ik me ervan bewust dat mijn zich toen ontwikkelende protestantse jongensgeest ook werd gevoed door de volop aanwezige katholieke (volks)cultuur nabij ons huis. Een cultuur, gebouwd op de verbrokkelende restanten van het ‘Rijke Roomse leven’, waarin paus, bisschop en pastoor dicteerden hoe het volk moest leven, maar – zoals later zou blijken – misdadig gedrag in eigen kring jegens jongeren ongemoeid lieten. Trouwens, ook in met name de rechterflank van de protestante kerken waarin ik opgroeide was er het machtige oog (en als het moest meer dan dat) van de paraderende mannenbroeders, die precies wisten hoe een goede christen moest leven. Nu, vele decennia later, is een restant van die masculiene heerschappij nog volop zichtbaar en voelbaar: de discriminatie van vrouwen in de kerkelijke ambten van zowel roomse als orthodox protestantse kerken. Vrouwen zijn blijkbaar andere gelovigen dan mannen.

....

Toen wij – net 23 en 24 jaar oud – trouwden, betraden Louise en ik een weg die ons leven voorgoed een grote wending zou geven. Wie naar het eigen hart luistert kan niet anders dan de weg volgen die het hart wijst. We wilden onze levens voortaan in lief en leed delen, te beginnen in Winschoten. Louise kon daar haar werk als onderwijzeres voortzetten, ik had een half jaar eerder de wereld van de chemie achter me gelaten om mij te richten op het welzijn van mensen, te beginnen van gedetineerden. Ik was, naast mijn werk, al gaan studeren aan de Sociale Academie. We ontdekten al snel dat toen óók onze stap-voor-stap-uittocht begon uit de wereld van de gereformeerde orthodoxie – een lange tocht. Onze levensopvattingen en –houding veranderden; vooral door

onze ervaringen toen we in Winschoten woonden en werkten (1967-1970) en toen we in Heerde woonden en ik ziekenhuisbestuurder in Eindhoven was (1986-1992). Maar was het eigenlijk wel een verandering? We schreven daarover – met woorden van de theoloog Bonhoeffer – in een brief aan mijn moeder toen ze tachtig werd: Wij zijn nú wie we wáren; we zijn niet veranderd, we hebben ons wel volop ontwikkeld.

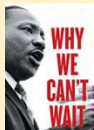
Hoe valt te verklaren dat wij – ik in mijn werk in de gevangenis en Louise en ik samen in onze huiselijke ontmoetingen met de daar ook werkende pastoor – zoveel geleerd hebben over wat *l*éven is? Wat kan verklaren dat wij – ik in mijn functie als protestantse bestuurder van een R.K. ziekenhuis en wij samen ook in de vele ontmoetingen met mensen uit dat ziekenhuis en uit de Brabantse gemeenschap – zoveel levenslust hebben mogen putten? Wat was het geheim daarvan?

Ik maak de balans op van mijn leven tot nu toe: Mijn denken van weleer kenmerkte zich door wat de orthodoxe theoloog Van Ruler liefdevol maar zeer kritisch een “radicale scheiding tussen ‘ik en de wereld’” noemde.¹ *Ik* moest gered worden, het aardse leven was slechts het voorportaal van mijn hemelse toekomst. Voor de vreugde van het aardse leven met anderen en het behoud van de schepping was in de theologie en het geloofsleven geen ruimte. De vrees niet in de hemel te komen kan adembenemend zijn.¹

Dít gebeurde daar en toen in ons leven: We ontdekten dat er in het ‘roomse gedachtegoed’ meer aandacht was voor het *bonum commune* – het goede voor de *gemeenschap* nú – dan voor het toekomstig heil van het *ik*. We leerden ook dat de kerk een lachende kerk en gelovigen lachende gelovigen mochten zijn, die – in de traditie van het Middeleeuwse Narrenfeest³ – met ironie en zelfspot onze eigen menselijke zwakheid en ons wankelmoedig religieuze leven mochten bekritisieren. Toen Louise en ik – met mooie muziek op de achtergrond – daarover nadachten viel het goede woord: een *verademing!*

Op mijn levensweg heb ik daarna een andere afslag genomen. De hemel is niet mijn levensdoel. De zin en het doel van mijn leven vind ik in het samenleven met mensen hiér; in de schoonheid, de pijn en de vreugde van het leven zélf, op déze aarde! Ik probeer met vallen en opstaan te leven met de opdracht: Neem verantwoordelijkheid voor je eigen leven; toon compassie met de mensen om je heen en met die wonderschone aarde en alles wat daarop leeft. Als onze moraal er toe leidt dat wij de aarde zo achter ons laten dat de mensen ná ons daarop niet goed kunnen leven, is er dan voor óns een hemel waar wij wel en zelfs eeuwig mogen leven?

Martin Luther King hield in 1963 een magistrale ‘preek’ over wat hij geloofde, waarvan hij droomde. Hij kon niet wachten, sprak niet over een hemel later, maar over het *bonum commune* nú. Vier keer zei hij “*Nów is the time...*”. “*Wanneer we vrijheid laten klinken [...] zullen we in staat zijn de dag te bespoedigen waarop alle kinderen van God, zwarte mensen en blanke mensen, joden en niet-joden, protestanten en katholieken, de handen ineenslaan en de woorden zingen van de oude gospelsong [...]: Eindelijk vrij! Dank God almachtig, wij zijn eindelijk vrij!*”

“*Nów is the time*” — Zolang mij tijd is gegeven, wil ik als vrij mens genieten van het hier en nu, én doen waartoe we ‘mens op deze aarde’ zijn: toon moed, toon compassie!

1. Prof. dr. A. A. van Ruler leverde in het grote artikel *Ultra-Gereformeerd en Vrijzinnig* in het tijdschrift *Wapenveld*, Jaargang 21, nummer 2, maart 1971 een analyse van (onder meer) de (ultra)rechterflank van de orthodoxie.

2. Goslinga schreef in *Trouw* (09-10) (weer) prachtig hoe dit ‘bonum commune’ (niet) in de politiek zichtbaar is.

3. *Het Narrenfeest. Een theologisch essay over feestelijkheid en fantasie*, Harvey Cox, 1970; zie [hier](#) en zie [hier](#)

Muziek 1. *An die Musik*, een danklied, voor solostem en piano op muziek gezet door Franz Schubert, prachtig om in deze bewerking [te beluisteren](#), maar vergeet niet om ook de tekst [te lezen](#)

2. Frederic Chopin schreef talloze werken voor piano – hoogtepunten uit de Romantiek, maar slechts enkele composities voor andere instrumenten. Wat kun je dan [genieten van het Largo](#) uit zijn cellosonate.